

# Róźiewicz, Jerzy

---

## Działalność Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki PAN w roku 1989

---

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 35/4, 659-665

---

1990

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.



## DZIAŁALNOŚĆ INSTYTUTU HISTORII NAUKI, OŚWIATY I TECHNIKI PAN W ROKU 1989

### 1. REALIZACJA PLANU BADAŃ NAUKOWYCH

Szczegółowy plan działalności Instytutu Historii Nauki, Oświaty i Techniki na rok 1989 obejmował 82 zadania naukowe (w tym 68 wchodzących do Centralnego Programu Badań Podstawowych), z których ponad trzy czwarte ma być zakończone w latach przyszłych. Prace Instytutu w minionym roku sprawozdawczym miały zatem — zgodnie z planem — przeważnie charakter kontynuacji wcześniej nakreślonych badań wieloletnich. Realizacja ich przebiegała na ogół bez zakłóceń. Dotyczy to w szczególności prac indywidualnych, których efektem mają być monografie, rozprawy bądź studia do syntez. Mniej satysfakcjonujące są natomiast rezultaty niektórych wielkich przedsięwzięć zbiorowych.

Do najważniejszych prac długofalowych — kontynuowanych w 1989 r. — należały zadania w następujących grupach tematycznych:

- a) *Historia nauki polskiej*;
- b) *Historia techniki polskiej*;
- c) *Dzieje edukacji w Polsce*;
- d) *Studia nad nauką i kulturą naukową*;
- e) *Edycje źródeł do historii nauki i oświaty*;
- f) *Problemy metodologiczne historii nauki i oświaty*.

Ad a) Ukończono i przekazano do Zakładu Narodowego imienia Ossolińskich część pierwszą tomu piątego *Historii nauki polskiej*. Część ta — zatytułowana *Organizacja nauki polskiej 1918-1951* — o objętości około 50 arkuszy wydawniczych, zawiera prace przedstawiające: organizację i instytucje życia naukowego w Polsce w latach 1918-1939 (autor prof. Bohdan Jaczewski); organizację nauki polskiej i szkolnictwa wyższego w latach 1939-1951 (prof. Stanisław Mauersberg); społeczny ruch naukowy w Polsce w latach 1939-1951 (dr Waldemar Rolbiecki); popularyzację nauki w Polsce w latach 1918-1951 (dr Jadwiga Sutyła i dr Leszek Zasztowt. Dla części drugiej tomu piątego *Historii nauki polskiej*, zawierającej syntetyczne zarysy poszczególnych dyscyplin naukowych, uzyskano dotychczas 47 opracowań, w tym 5 w roku 1989, ale nadal nie udało się przezwyciężyć trudności związanych z uzyskaniem 10 opracowań, dla których autorów szukać trzeba poza zespołem pracowników Instytutu. Nie bez wpływu na tę sytuację są ograniczone możliwości finansowe Instytutu.

Ad b) Do tomu pierwszego *Historii techniki polskiej* (pod red. dra inż. Bolesława Orłowskiego), obejmującego okres od średniowiecza do końca XVIII w., zredagowano 11 częściowych opracowań (ok. 80% całości). Nie udało się natomiast

uzyskać do wymienionego tomu kilku opracowań, niektórzy bowiem autorzy nie dotrzykali terminu złożenia zamówionych dość dawno rozdziałów. Kontynuowano badania nad techniką polską w XIX i XX w., których wyniki wejdą do drugiego tomu wspomnianej syntezy. Wspomnieć też wypada bliską ukończenia monografię dra B. Orłowskiego o inżynierach Wielkiej Emigracji oraz kolejne studia mgra inż. Andrzeja Glassa wraz z zespołem o polskiej technice lotniczej w latach drugiej wojny światowej i w czasach powojennych.

Ad c) W pracach przygotowawczych nad trzypięciotomową syntezą *Dzieje edukacji w Polsce* brało udział 10 pracowników Instytutu i zespoły z Uniwersytetu Gdańskiego, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie oraz kilkunastu współpracowników z różnych ośrodków naukowych. Uzyskane dotychczas wyniki są publikowane w formie wydawnictw książkowych oraz w czasopismach naukowych, głównie w „Rozprawach z Dziejów Oświaty”. Nad poszczególnymi tomami *Dziejów edukacji w Polsce* pracują równolegle trzy odrębne zespoły autorskie (tom I — prof. Tadeusz Bieńkowski i doc. Kalina Bartnicka, tom II — prof. Józef Miąso i dr Leszek Zasztowt, tom III — prof. Stanisław Mauersberg i dr Leonard Grochowski). Ukończono kilkanaście studiów szczegółowych. Zawarte w nich wyniki wejdą do poszczególnych tomów syntezy. Dla przykładu, wymieni tu można studia prof. S. Mauersberga (*Szkoła i nauczyciel Drugiej Rzeczypospolitej w literaturze pięknej i pamiętnikarskiej*), dra L. Zasztowta (*Polskie szkoły ludowe na Ukrainie 1905-1914*), prof. J. Miąso (*Tajne nauczanie w Królestwie Polskim*) i dra L. Grochowskiego (*Szkoła polska na tle europejskim 1918-1939*).

Ad d) W dość szerokim zakresie kontynuowane były badania nad relacjami społeczno-kulturalnymi nauki w różnych okresach historycznych (tematy badań wymienione są w sprawozdaniach z lat 1987 i 1988, zob. „KHNiT” nr 3/1988 i 3/1989). Bliska ukończenia jest obszerna monografia dra Ryszarda Terleckiego pt. *Polskie szkoły wyższe i instytucje naukowe na emigracji w latach 1939-1980*. Wobec braku perspektyw opublikowania jej w całości autor przekazał kilka rozdziałów do druku w czasopismach naukowych. Podobnie bliska ukończenia jest monografia dra Jana Piskurewicza *Stanisław Michalski. Działalność naukowa i naukowo-organizacyjna*.

Ad e) W roku sprawozdawczym tempo prac w zakresie edycji źródeł do dziejów nauki i oświaty uległo pewnemu zahamowaniu, tak z braku środków, jak i malejących drastycznie perspektyw wydawniczych. W dalszym ciągu pracowano nad edycją *Dzieł wszystkich Kopernika, Perspektywy Witelona, korespondencją Heweliusza i Marii Skłodowskiej-Curie* oraz nad metryką studentów Akademii Zamojskiej z lat 1598-1780.

Ad f) Kontynuowane są związane ściśle z problematyką teoretyczno-metodologiczną historii nauki studia, których wyniki przedstawione zostaną w zamierzonych publikacjach w latach 1990-1994 (prace: prof. Stefana Amsterdamskiego, doc. Stefana Zameckiego, mgra Zbigniewa Cioka i dra Janusza Skarbka).

Spśród prac zakończonych wymienić należy następujące monografie i zbiory studiów:

— Kazimierz Puchowski (współpracownik z Uniwersytetu Gdańskiego): *Nauczanie historii w kolegiach jezuickich w Polsce (XVI-XVIII w.)*. W monografii, opartej na obfitym materiale źródłowym, ukazano rolę szkół jezuickich w upowszechnianiu edukacji historycznej w społeczeństwie staropolskim.

— *Z dziejów polsko-rosyjskich powiązań w naukach społecznych, XIX w.* — 1939 r. Zbiór studiów pod red. Jerzego Rózewicza. Zbiór składa się z 12 źródłowych rozpraw i artykułów autorstwa specjalistów radzieckich i polskich (m.in.

Władimira Djakowa, Borisa Popkowa, Leonida Gorizontowa, Jurija Sztakelberga, Jerzego Róziewicza, Magdaleny Blombergowej), ukazujących polsko-rosyjskie związki naukowe w zakresie historii, archeologii, etnografii i szeroko pojętego słowianoznawstwa.

— Eugeniusz Tomaszewski: *Polityka naukowa w Polsce Ludowej*. Praca ukazuje przemiany głównych elementów w systemie nauki, a więc kształtowania polityki naukowej, makrostruktury organizacyjnej i instrumentów sterowania nauką.

— *Historycy w Drugiej Rzeczypospolitej*, pod red. Jerzego Maternickiego (oprac. zespół z Uniwersytetu Warszawskiego w ramach zawartego z IHNOiT porozumienia). Praca ta składa się z 13 opracowań, obejmujących m.in. problematykę metodologiczną, strukturę demograficzną i pochodzenie społeczne historyków, rolę kobiet w historiografii polskiej. Uwzględniono dorobek historyków żydowskich i ukraińskich.

Wymienione monografie nie mogą — z powodu braku środków finansowych — być oddane do wydawców i powiększają listę prac oczekujących na opublikowanie.

W 1989 r. pracownicy Instytutu przekazali do druku 6 książek naukowych, 2 książki popularnonaukowe oraz 58 rozpraw i artykułów. Opublikowały natomiast 6 książek naukowych (w tym 4 w wydawnictwach IHNOiT — zob. niżej podrozdział 5), 49 rozpraw i artykułów oraz komunikatów naukowych, 12 większych recenzji, 5 obszerniejszych sprawozdań z różnych imprez naukowych, kilka przekładów książek, jedną książkę popularnonaukową (B. Orłowski, *Zwykłe i niezwykle losy wynalazków*) i ponad 20 artykułów popularnonaukowych. Utrzymywano stałą współpracę z wydawnictwami encyklopedycznymi i słownikami, przede wszystkim z *Polskim słownikiem biograficznym* oraz *Słownikiem polskich towarzystw naukowych*, z wyd. drugim *Encyklopedii powszechnej PWN*, z *Oestreichisches Biographisches Lexikon* itd.

## 2. KADRA NAUKOWA, DYDAKTYKA

W 1989 r. w Instytucie było zatrudnionych 76 osób na pełnych etatach oraz 6 osób w niepełnym wymiarze zatrudnienia (w tym 12 profesorów 9 docentów, 22 adiunktów i 9 starszych asystentów i asystentów). W Instytucie obroniono dwie prace doktorskie (Wanda Grębecka — pracownik i Andrzej Morgała — współpracownik) oraz przeprowadzono dwa przewody habilitacyjne (Piotr Hübner — współpracownik i Halina Horodyska — pracownik). W dniu 18 grudnia 1989 r. Rada Naukowa IHNOiT wybrała dyrektorem placówki na kadencję 1990-1992 prof. dra hab. Jerzego Dobrzyckiego.

W ciągu roku przestali pracować w Instytucie: prof. dr Stanisław Mauersberg (przeszedł na emeryturę z dniem 1 sierpnia), prof. Jan Sulowski (emerytura od 1 I 1990), doc. Jerzy Osiatyński (z dn. 13 IX przeszedł do Centralnego Urzędu Planowania) oraz dr Andrzej Arendarski i dr Mieczysław Bąk (oba adiunkci pracowali w Instytucie do 31 III 1989).

Zajęcia dydaktyczne (wykłady, seminaria magisterskie, ćwiczenia) w uczelniach wyższych prowadziło dziewięciu pracowników Instytutu: doc. Kalina Bartnicka, prof. Jerzy Dobrzycki, doc. Małgorzata Frankowska-Terlecka, prof. Józef Miąso, prof. Irena Stasiewicz-Jasiukowa — na Uniwersytecie Warszawskim; dr Wanda Garbowska, dr Leonard Grochowski, prof. Stanisław Mauersberg — w Wyższej Szkole Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej; doc. Barbara Kuźnicka — w Akademii Medycznej w Warszawie.

## 3. WSPÓŁPRACA NAUKOWA Z PARTNERAMI KRAJOWYMI

W roku 1989 kontynuowano umowy o współpracy — w ramach Centralnego Programu Badań Podstawowych — z zespołami następujących szkół wyższych:

1. Pomorska Akademia Medyczna w Szczecinie (temat: *Rozwój nauk medycznych w Polsce, Studia do syntezy* — kier. prof. Tadeusz Brzeziński);
2. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu (temat: *Dzieło Witelona i rozwój nauk przyrodniczych w Polsce i w Europie* — kier. doc. Witold Wróblewski);
3. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu (temat: *Wybrane zagadnienia oświaty polskiej w XIX i XX w.* — kier. prof. Stanisław Michalski);
4. Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie (temat: *Kulturotwórcza rola szkolnictwa elementarnego w Małopolsce* — kier. prof. Zygmunt Ruta);
5. Uniwersytet Gdański (temat: *Edukacja polska na Pomorzu Gdańskim w XVII-XIX w.* — kier. prof. Lech Mokrzecki);
6. Uniwersytet Warszawski (temat: *Historycy w II Rzeczypospolitej* — kier. prof. Jerzy Maternicki).

Ponadto z Instytutem współpracowali liczni specjaliści z innych szkół wyższych, placówek PAN, instytutów resortowych na podstawie umów lub bezinteresownie, jak np. w ramach działających przy Instytucie zespołów specjalistycznych, grupujących osoby z całej Polski. W 1989 r. przy IHNOiT prowadziły działalność: Zespół Historii Kartografii, Zespół Historii Geodezji, Zespół Historii Nauk Rolniczych, Zespół Historii Botaniki, Zespół Historii Farmacji i Chemii, Zespół Dziejów Retoryki, Zespół Historii Polskiej Techniki Lotniczej.

## 4. WSPÓŁPRACA NAUKOWA Z ZAGRANICĄ

W roku 1989 kontynuowano współpracę z ośmioma pokrewnymi instytucjami zagranicznymi, z którymi IHNOiT zawarł bezpośrednie porozumienia o współpracy naukowej, obejmujące okres 1986-1990. Są to instytucje następujące:

1. Instytut Słowianoznawstwa i Bałkanistyki AN ZSRR w Moskwie (tematy: *Naukowa i dydaktyczna działalność Polaków w Rosji i Rosjan w Polsce w okresie 1803-1917* oraz *Historia uniwersytetów w Polsce i ZSRR*);
2. Instytut Historii Akademii Nauk Litewskiej SRR w Wilnie (tematy: *Geneza i rozwój szkół naukowych oraz Rozwój instytucji naukowych i dydaktycznych*);
3. Instytut Historii Akademii Nauk Ukraińskiej SRR w Kijowie (temat: *Organizacje studenckie w wyższych uczelniach Ukrainy w XIX — początek XX w.*);
4. Instytut Historii Akademii Nauk Estońskiej SRR w Tallinie (temat: *Związki Polaków z Uniwersytetem Dorpackim, 1802-1918*);
5. Instytut Pedagogiczny J. A. Komeńskiego Czechosłowackiej Akademii Nauk w Pradze (temat: *Recepcja twórczości J. A. Komenskigo na ziemiach czeskich, w Słowacji i Polsce*);
6. Instytut Historii Czechosłowackiej i Powszechnej Czechosłowackiej Akademii Nauk w Pradze (temat: *Dzieje czesko-polskich i słowacko-polskich kontaktów naukowych, XVIII-XX w.*);
7. Instytut Teorii, Historii i Organizacji Nauki Akademii Nauk NRD w Berlinie (tematy: *Rozwój dyscyplin naukowych, szkoły naukowe i instytucje naukowe; Naukowcy w oporze antyfaszystowskim; Badania nad historią oświaty w obu krajach*);
8. Instytut Historii Medycyny i Przyrodoznawstwa Karla Sudhoffa przy Uniwersytecie K. Marksa w Lipsku (temat: *Ewolucja rewolucja i siły napędowe rozwoju nauk przyrodniczych*).

Mimo podpisanych ośmiu porozumień o współpracy wspólne badania są rzeczywiście prowadzone tylko z moskiewskim Instytutem Słowianoznawstwa (w 1989 r. przygotowano wspólnie, drugą już z kolei, pracę zbiorową o objętości ok. 20 ark. wyd.), z Instytutem Historii w Kijowie oraz z dwoma Instytutami Czechosłowackiej Akademii Nauk. Tu należy choćby zasygnalizować, iż w końcu 1989 r. ukazała się w Pradze publikacja zbiorowa *K dějinám československo-polských vědeckých styků* (pod red. Jana Janki i Ireny Stasiewicz-Jasiukowej, objętość ok. 10 ark. wyd.), będąca rezultatem długoletniej współpracy IHNOiT z praskim Instytutem Historii. Realizacja pozostałych porozumień ogranicza się w zasadzie do wymiany osobowej i wydawnictw, czasami także do wymiany mikrofilmów i kserokopii materiałów archiwalnych. Zdecydowanie najgorzej układała się współpraca (a właściwie mieliśmy do czynienia z jej całkowitym zanikiem) z berlińskim Instytutem Teorii, Historii i Organizacji Nauki. Natomiast, po latach przerwy, nawiązano ponownie bliższe kontakty z Instytutem Historii Przyrodoznawstwa i Techniki Akademii Nauk ZSRR w Moskwie.

Współpraca IHNOiT z odpowiednimi placówkami Europy Zachodniej opierała się na podstawie i w ramach podpisanych umów między Polską Akademią Nauk z poszczególnymi akademiami zachodnimi lub uczelniami oraz na dość licznych kontaktach indywidualnych naszych pracowników. Zdecydowanie najlepiej przebiegała współpraca z Francją i Wielką Brytanią.

Do Instytutu w 1989 r. przybyło z zagranicy 12 badaczy: Stiepan Korniejew, Władimir Wołkow, Jewgienija Stiepanowicz, Eva Szenaviczene, Aleksandra Miedwiediewa — ze Związku Radzieckiego; Koman Holc, Ivana Albrechtová, Vladimir Urbanek, Emilie Těšinská — z Czechosłowacji; Oven Gingerich ze Stanów Zjednoczonych oraz J. Ilgands i Klaus Sühnel z NRD.

Za granicę wyjeżdżało — na badania archiwalno-biblioteczne oraz jako uczestnicy kongresów i konferencji, jak również na wykłady — w 1989 r. 27 pracowników (niektórzy po kilka razy) IHNOiT (do ZSRR — 11 wyjazdów, do Francji — 6 wyjazdów, Czechosłowacji — 5, RFN — 4, Wielkiej Brytanii — 3, Włoch — 2, Grecji — 1, Hiszpanii — 1, NRD — 1, Stanów Zjednoczonych — 1, Szwajcarii — 1, Węgier — 2).

W zagranicznych międzynarodowych kongresach i konferencjach naukowych brało udział 15 pracowników IHNOiT (wszyscy wystąpili z referatami). Uczestniczyli oni m.in. w XVIII Międzynarodowym Kongresie Historii Nauki w Hamburgu i Monachium (dr Halina Lichočka, dr Bożena Urbanek i mgr Jarosław Włodarczyk — wszyscy wyjechali na własny koszt; udział w tym kongresie Polaków był, niestety, wyjątkowo nieliczny), w konferencji „Nauka i technika XX wieku. Przeszłość i przyszłość” w Smolenicach k. Bratysławy (dr Wanda Grębecka, prof. Bohdan Jaczewski, dr Eugeniusz Tomaszewski), w Międzynarodowym Kongresie Historii Farmacji w Atenach (mgr Iwona Arabas), w IV Międzynarodowym Kongresie Studiów Semiotycznych w Barcelonie i Perpignan (prof. Jan Sulowski) oraz w ponad tygodniowym sympozjum w Irkucku i okolicach poświęconemu Polakom — badaczom Syberii Wschodniej i Bajkału (prof. Józef Babicz, dr Wanda Grębecka i doc. Jerzy Róziewicz). W tej ostatniej imprezie — zorganizowanej m.in. przez Irkuckie Centrum Naukowe Oddziału Syberyjskiego AN ZSRR i Uniwersytet Irkucki — Prezydium PAN powierzyło Instytutowi sformowanie ogólnopolskiej dwudziestoosobowej delegacji, a także wzięcia na siebie wszelkich spraw dotyczących jej udziału we wspomnianym sympozjum.

Podsumowując wyniki osiągnięte w ramach międzynarodowej współpracy naukowej należy dojść do stwierdzenia, że są one znaczące i pozytywne, a w licznych wypadkach nawet nieodzowne, dla rozwoju badań w naszym Instytucie.

## 5. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA I BIBLIOTECZNA

W 1989 r. wydrukowano cztery numery „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” (3/1988, 4/1988, 1/1989 i 2/1989) o objętości łącznej 84,25 arkuszy wydawniczych oraz tomi 32 „Rozpraw z Dziejów Oświaty” (21,60 ark. wyd.). Natomiast PWN — wzorem lat ubiegłych — poważnie opóźniał wydanie przekazanych jemu jeszcze w 1988 r. trzech zeszytów „Studiów i Materiałów z Dziejów Nauki Polskiej”.

W serii wydawniczej „Monografie z Dziejów Nauki i Techniki” wydano cztery (a właściwie trzy) tomy. Tom 142 jest zmodyfikowaną rozprawą doktorską Haliny Lichockiej i uzupełnioną o ciekawy materiał ikonograficzny. Tytuł tej monografii: *Badania leczniczych wód mineralnych w Polsce (1800–1858) z perspektywy chemii* (objętość 17,50 ark. wyd.). Tom 144 wypełnia praca Krystyny Jaworskiej-Cygorijni *Produkcja cynku z rud galmanowych w XIX wieku na ziemiach polskich* (13,40 ark. wyd.), a tom 146 opracowanie Stanisława Brzozowskiego *Polacy na studiach gospodarstwa wiejskiego w Niemczech w XIX i XX wieku* (17,30 ark. wyd.). Tom 145 „Monografii” to rozprawa habilitacyjna Haliny Horodyskiej (*Dzieje konkursu leksykograficznego im. Samuela Bogumiła Lindego, 1876–1922*, objętość 24,10 ark. wyd.), tom ten jednak jest antydatowany, faktycznie bowiem ukazał się na przełomie lutego i marca 1990 r.

W serii „Monografie z Dziejów Oświaty” Ossolineum wydało tom 32 (mylnie oznaczony jako 31) rozszerzoną wersję dysertacji doktorskiej Leszka Zasztowta pt. *Popularyzacja nauki w Królestwie Polskim 1864–1905* (ark. wyd. 22,20).

W serii „Studia Copernicana” — jako tom 27 — ukazało się ważne dla dziejów nauki źródło średniowieczne *Practica Medicinalis* Tomasza z Wrocławia (Thomae de Wratislavia). To obszerne dzieło (43,40 ark. wyd.) wydał i komentarzami opatrzył w języku angielskim Theodore J. Antry ze Stanów Zjednoczonych.

Poza seriami wydano dwie publikacje w języku angielskim, które zostały przygotowane przede wszystkim z myślą o zaprezentowaniu ich treści uczestnikom XVIII Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki, jak i w ogóle historykom nauki spoza Polski. Pierwszą z tych publikacji, poświęconą wybranym polskim szkołom i modelom naukowym — o których mówią sami ich twórcy, nie po raz pierwszy zresztą — starannie wydało Ossolineum (*The Founders of Polish Schools and Scientific Models write about their Works*, pod red. Ireny Stasiewicz-Jasiukowej, objętość 12,10 ark. wyd.); drugie z wymienionych opracowań to broszurka mająca po części charakter informatora, napisana przez I. Stasiewicz-Jasiukową, a wydana techniką małej poligrafii przez Instytut, dotyczy ona aktualnej sytuacji historii nauki i techniki w Polsce (*The Current Situation of the History of Science and Technology in Poland*, objętość ok. 1,5 ark. wyd.).

Wreszcie, utworzona w 1989 r. samodzielna Pracownia Historii Nauk o Leku (dawniej, do 22 czerwca 1989 r., Pracownia Historii Farmacji działająca w ramach Zakładu Historii Nauk Przyrodniczych IHNOiT) przygotowała i wydała pracę zbiorową pt. *Natura i kultura — współzależności w dziejach lekoznaństwa* (pod red. Barbary Kuźnickiej, objętość ok. 10 ar. wyd.). Publikacja ta — wydana pod względem typograficznym, mimo iż skład jej był komputerowy, bardzo estetycznie stanowi tom drugi (tom pierwszy ukazał się w 1986 r., zob. „KHNiT” nr 2/1987 s. 526) wydawnictwa zbiorowego *Historia leków naturalnych*.

Podsumowując działalność wydawniczą Instytutu w roku 1989, należy stwierdzić, iż wydano w tym roku cztery numery „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” i jeden tom „Rozpraw z Dziejów Oświaty”, osiem woluminów wydawnictw zwartych oraz broszurę wydaną techniką małej poligrafii. Objętość wymienionych publikacji wyniosła w sumie ok. 267 arkuszy wydawniczych, a więc znacznie mniej



niż w latach 1985-1988 (np. w 1985 r. wydawnictwa IHNOiT wyniosły w sumie 366 ark. wyd., w 1986 r. 387, a w 1987 r. aż ponad 456 ark. wyd.). Na taki stan bez wątpienia rzutowały zmiany, jakie wprowadzono w PAN do polityki wydawniczej w połowie 1989 r., a które wynikały z ogólnej sytuacji ekonomicznej państwa, nie znajdującego środków na utrzymanie systemu dotacji na wydawnictwa naukowe (i nie tylko!). Jak wiadomo, od 1 lipca 1989 r. placówki naukowe PAN uzyskały pełną gestię w sprawach publikowania efektów ich twórczości naukowej, ale w ślad za tym nie otrzymały na to wystarczających środków finansowych.

Stan Biblioteki Instytutu na dzień 31 XII 1989 (bez księgozbiorów w filiach krakowskiej i wrocławskiej) wynosił 14 599 woluminów druków zwartych (przybyło w roku sprawozdawczym 166 wol.), 4190 woluminów czasopism (przybyło 183 wol.) oraz 3896 jednostek inwentarzowych zbiorów specjalnych (stare druki, maszynopisy i rękopisy różnych opracowań, prace doktorskie i habilitacyjne, mikrofilmy i fotokopie, odbitki i nadbitki).

Z księgozbioru Biblioteki w Warszawie wypożyczono pracownikom IHNOiT oraz bibliotekom i innym instytucjom 1316 woluminów druków zwartych i wydawnictw ciągłych oraz 99 jednostek zbiorów specjalnych. Ponadto udostępniano na miejscu przede wszystkim czasopisma i zbiory specjalne, w tym dla wielu czytelników spoza Instytutu.

Biblioteka prowadziła wymianę wydawnictw z 54 kontrahentami zagranicznymi, od których otrzymała za wydawnictwa instytutowe 61 woluminów (w tym ponad 30 wol. czasopism).

W Bibliotece kontynuowano prace nad „Bibliografią Bieżącą Historii Nauki i Techniki” — drukowaną od dziesięciu lat w postaci wkładki do każdego numeru „Kwartalnika Historii Nauki i Techniki” — współpracowano z wydawanym przez Bibliotekę PAN kwartalnym „Wykazem nabytków z zakresu naukoznawstwa, technoznawstwa i historii nauki” oraz sporządzano bibliografię publikacji pracowników IHNOiT, a także bibliografię prac doktorskich i habilitacyjnych z zakresu historii nauki, oświaty i techniki obronionych w Polsce.

Biblioteka, podobnie jak w latach ubiegłych, znajdowała się w bardzo trudnych warunkach lokalowych.

*Jerzy Różewicz*  
(Warszawa)